

بانک کارآفرین
KARAFARIN BANK

چشم انداز بانگ جهانی از اقتصاد ایران آبان ۱۳۹۹

مدیریت ریسک و مطالعات اقتصادی

اداره مطالعات اقتصادی و بانکی

۱- مقدمه

پاندمی کووید-۱۹ تاثیر تحریم های اقتصادی و عدم تعادل ساختاری موجود در اقتصاد ایران را دوچندان نمود. کاهش درآمدها دولت را مجبور به انتشار اوراق بدهی و فروش دارایی ها در بازار سهام نمود که در واقع آسیب پذیری در برابر ریسک^۱ خود را افزایش داد. کاهش شدید ارزش پول ملی، نرخ تورم را شتابان نمود و اثرات منفی بر زندگی قشر آسیب پذیر گذاشت. چشم انداز رشد همچنان به دلیل محدودیت های تجاری و پاندمی پیش رو، نامناسب ارزیابی می شود.

جدول ۱- شاخص های اقتصادی-اجتماعی سال ۲۰۱۹

جمعیت، میلیون		۸۲,۸
GDP، میلیارد دلار جاری		۴۴۰,۴
GDP سرانه، دلار جاری		۵۳۱۸
نرخ فقر درآمد متوسط رو به بالا (۵,۵ دلار)*		۱۲,۹
ضریب جینی *		۴۰,۸
ثبت نام مدارس، ابتدایی (ناخالص %)**		۱۱۰,۷

ماخذ: WDI، چشم انداز کلان فقر و داده های رسمی

* به روزترین مقدار (۲۰۱۷)، برابری قدرت خرید ۲۰۱۱

** WDI برای ثبت نام مدارس (۲۰۱۷)؛ امید به زندگی (۲۰۱۸).

۲- شرایط و چالش های کلیدی

اقتصاد ایران طی دهه گذشته دچار رکود شده است، که میراث تحریم های بین المللی و وابستگی به درآمدهای نفتی می باشد. از سال ۱۳۸۹، تولید ناخالص داخلی با نرخ سالانه حدود منفی ۰٫۱ درصد کاهش پیدا کرده است و فرصت هایی نظیر افزایش قیمت نفت نیز از دست رفته است. همچنان که ایران متحمل تحریم اقتصادی مختلف و نوسانات قیمت نفت گردید، فعالیت های اقتصادی نیز بی ثباتی های زیادی را تجربه کردند. نوسانات بالای اقتصادی منجر به کاهش سرمایه گذاری مناسب و افزایش انتظارات تورمی شده است. گرچه ساختار اقتصاد ایران نسبتاً متنوع است، اما آهنگ رشد بخش غیرنفتی آهسته باقی مانده است. کووید-۱۹ چالش های ساختاری موجود را تشدید کرده اما روابط محدود اقتصاد ایران با دیگر کشورهای جهان، آسیب پذیری آن از شوک های خارجی را بسیار کاهش داده است. نیروی انسانی و منابع طبیعی غنی و فراوان، از فرصت های حال حاضر اقتصاد ایران برای رشد اقتصادی است.

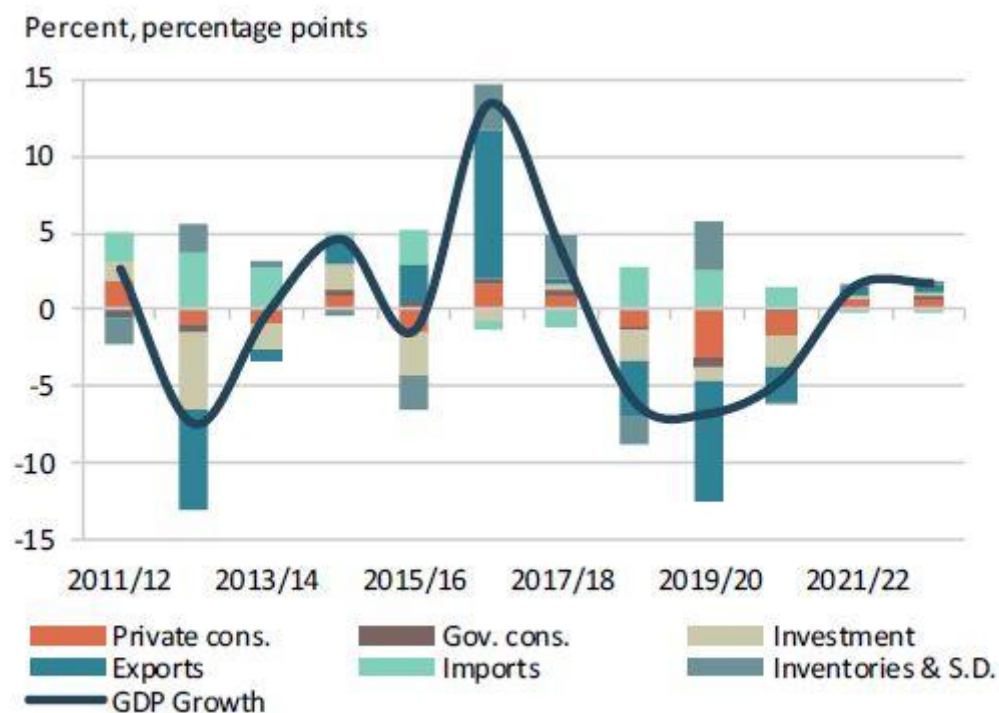
سیاست مالی تا کنون ضدچرخه ای بوده است و بخش بزرگ دولتی بر نقش بخش خصوصی در ایجاد شغل سایه افکنده است. کاهش صادرات نفتی باعث افزایش فشار بر درآمدهای دولت گردید اما تلاش ها در زمینه اخذ مالیات و صدور اوراق بدهی توانست کسری بودجه را تا حدی جبران نماید و تامین موالی مورد نیاز را برآورده کند. افزایش وابستگی به صدور اوراق بهادار و فروش دارایی ها در بازار سهام، آسیب پذیری در برابر ریسک مالی دولت را افزایش داده است. هزینه های یارانه و حقوق و دستمزد بالا در واقع اثر ضدچرخه ای بودن سیاست مالی را به گونه ای مهار کرده است و به حاشیه بردن بخش خصوصی منجر به کاهش ایجاد شغل شده است.

۳- پیشرفت های اخیر

اقتصاد ایران به دلیل تحریم های آمریکا و بحران کووید-۱۹ برای سه سال متوالی دچار رکود گردیده است. در سال ۹۸ پس از اینکه تحریم ها منجر به کاهش ۳۸٫۷ درصدی بخش نفتی شد، تولید ناخالص داخلی واقعی ایران حدود ۶٫۸ درصد منقبض شد. علی رغم اینکه تحریم ها به سایر بخش های کلیدی اقتصاد نیز گسترش یافت، بخش غیرنفتی ۱٫۱ درصد رشد کرد، این درحالی بود که کاهش ارزش پول ملی باعث رقابتی تر شدن محصولات گردید. کاهش تولید ناخالص داخلی در فصل اول ۱۳۹۹ نیز ادامه یافت در حالیکه به نظر می رسد اقدامات مهار

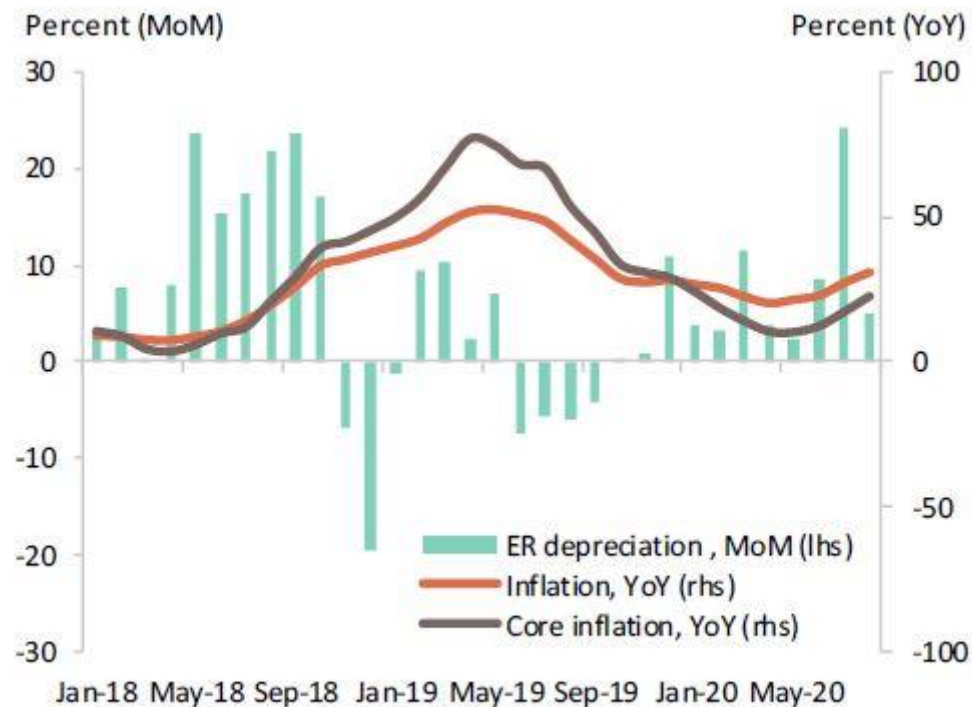

ویروس کرونا سهم ۳,۵ درصدی در کاهش تولید ناخالص داخلی داشته است (سال به سال)، که نسبت به سایر کشورها بسیار متعادل تر است. بخشی از این تاثیرپذیری کمتر بدلیل ارتباطات محدودتر با سایر کشور است که ناشی از اعمال تحریم های طولانی مدت بر اقتصاد ایران است.

Sources: CBI, SCI and World Bank staff calculations.

فشار تورمی در سال ۱۳۹۸ بسیار بالا بوده و در فصل شش ماهه نخست سال ۹۹ نیز به شدت ادامه یافته است. به دلیل انتظارات تورمی و فشار هزینه ناشی از افزایش هزینه مبادله و کاهش شدید ۴۵,۷ درصدی ارزش پول ملی، تورم با افزایش ۱۰ واحد درصد به ۴۱,۲ درصد در سال ۱۳۹۸ رسید. تورم بالا از طریق زیر بخش های خوراکی و اجاره مسکن دهک های پایین درآمدی را بیشتر مورد آسیب قرار داد. در پاسخ به روند نرخ ارز، نرخ تورم ماهانه در تیرماه ۱۳۹۹ به ۶,۴ درصد جهش یافت.

Sources: CBI, SCI and World Bank staff calculations.

کاهش سریع صادرات منجر به بدتر شدن وضعیت تراز خارجی شد. مازاد حساب جاری کاهش یافته و به ۰,۹ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۸ بالغ گشته است. این درحالی است که خالص صادرات واقعی حدود ۲۶,۹ درصد کاهش یافته است. با پایان یافتن معافیت های خرید نفت از ایران در فروردین ۹۸، صادرات نفتی به حدود ۰,۷ میلیون بشکه در روز در سال ۹۸ کاهش یافت. انقباض واردات به دلیل سهمیه بندی ذخایر ارزی خارجی و تحریم های ثانویه آمریکا بیشتر شد و تجارت غیرنفتی در شش ماهه نخست سال ۹۹ به دلیل کووید-۱۹ و گسترش فهرست ممنوعیت های وارداتی، حدود ۳۱ درصد (سالیانه، اسمی) کاهش یافت.

دولت برای جبران کاهش درآمد نفتی و کاهش پایه های مالیاتی متوسل به انتشار اوراق و فروش دارایی نمود. درحالیکه نسبت درآمدهای نفتی به حدود ۲,۲ درصد تولید ناخالص داخلی کاهش پیدا کرد، نرخ کسری بودجه دولت به تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۸ بدتر شد. هزینه های جاری بدلیل حقوق و دستمزد، افزایش سریع تری داشت. در پی اصلاح قانون بودجه، انتشار اوراق به ۶,۹ درصد تولید ناخالص داخلی جهش کرد. در سال

۱۳۹۹ ریال دولت شروع به سهام شرکت های دولتی از طریق بازار سهام نمود و حراج اوراق بدهی خود را نیز ادامه داد.

وخیم تر شدن شرایط اقتصادی منجر بدتر شدن وضعیت نرخ مشارکت و نرخ اشتغال گردید. افراد شاغل که با ۱,۸ درصد افزایش به ۲۴,۳ میلیون نفر در سال ۱۳۹۸ رسید اما در فصل اول سال ۱۳۹۹ به دنبال پاندمی کرونا ۱,۵ میلیون نفر (سال به سال) کاهش یافت.

نرخ مشارکت نیروی کار با حدود ۰,۴ واحد درصد کاهش در سال ۱۳۹۸ به ۴۴,۱ درصد رسید و در فصل نخست سال ۹۹ نیروی کار حدود ۱,۳ میلیون نفر (سال به سال) کوچک شد. نرخ بیکاری در سال ۹۸ و فصل اول ۹۹ به ترتیب به ۱۰,۷ درصد و ۹,۸ درصد کاهش یافت.

۴- چشم انداز

چشم انداز اقتصاد ایران تحت تاثیر بحران کووید-۱۹ و ادامه تحریم ها قرار دارد. در حال حاضر تخمین زده می شود که تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۹۹ حدود ۴,۵ درصد منقبض گردد. پیش بینی می گردد انقباض کلی اقتصاد در نیمه دوم سال ۹۹ به دلیل کووید-۱۹ و آغاز فصل سرما بیشتر گردد. در غیاب واکسن پذیرفته شده این ویروس، پیش بینی می گردد بهبود اوضاع اندک و آن هم از طریق بخش غیرنفتی باشد.

پیش بینی می گردد فشار مالی بر دولت بدلیل انتشار بالای اوراق و هزینه های ناشی از کووید-۱۹ در سال ۹۹ افزایش یابد. انتظار می رود فشار تورمی بدلیل نااطمینانی های اقتصادی و فشار نرخ ارز، بالا بماند.

شیوع کووید-۱۹ از طریق کاهش درآمدها و تورم بالا بر خانوارها تاثیر خواهد گذاشت. پیش بینی می گردد کاهش درآمدها در بازار کار منجر به افزایش فقر حدود ۷ واحد درصدی بخصوص در مشاغل خویش فرما و در بخش خدمات خواهد شد. کمکهای نقدی دولت می تواند بخشی از این شوک درآمدی را جبران کند اما این تاثیرات تحت تاثیر تورم بالا از بین می رود و در نهایت منجر به کاهش قدرت خرید واقعی افراد می گردد.

چشم انداز ریسک های پیش روی اقتصاد ایران مرتبط با سیر تکاملی کووید-۱۹ و پیشرفت های ژئوپلیتیک است. اگر بحران کووید-۱۹ ادامه داشته باشد و اعمال محدودیت های اجتماعی شدت یابد و یا واکسن قابل اعتماد این ویروس تا سال ۱۴۰۰ توزیع نگردد، دورنمای اقتصادی با ریسک های معنی داری همراه خواهد بود. انتشار بدهی

بالای دولتی و فروش دارایی های دولت در بازار سهام ریسک های مالی را افزایش خواهد داد و می تواند فشار مضاعفی بر بخش بانکی که دارای کمبود سرمایه است، وارد کند. وضعیت تراز خارجی می تواند می تواند با اعمال محدودیت بر مبادلات و یا کاهش تقاضا از جانب شرکای تجاری بدتر شود. برداشته شدن تحریم های اقتصادی همانند پیاده سازی برجام در سال ۲۰۱۶ می تواند اثر مثبت قابل توجهی بر اقتصاد ایران بگذارد و با توجه به اینکه اقتصاد در حال حاضر در ظرفیت پایین تر از ظرفیت بالقوه خود فعالیت می کند، امکان بهبود شرایط اقتصاد در سال های آینده را تقویت می نماید.

جدول ۲ - چشم انداز شاخص های کلان اقتصادی

۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹ (تخمین)	۱۴۰۰ (پیش بینی)
۳,۸	-۶	-۶,۸	-۴,۵	۱,۵
رشد اقتصادی (تقاضا)				
۲,۵	-۲,۶	-۷,۷	-۴	۱,۷
مصرف بخش خصوصی				
۳,۹	-۲,۹	-۶	۱,۲	۰,۵
مصرف بخش دولتی				
۱,۴	-۱۲,۳	-۵,۹	-۱۳,۸	۱,۹
سرمایه ناخالص ثابت				
۱,۸	-۱۲,۵	-۲۹,۹	-۱۰,۹	۲,۶
صادرات				
۱۳,۴	-۲۹,۵	-۳۸,۱	-۳۰,۸	۱
واردات				
۳,۷	-۵,۴	-۶,۵	-۴,۵	۱,۵
رشد اقتصادی (عرضه)				
۳,۲	-۰,۹	۸,۸	۰,۵	۱
کشاورزی				
۳	-۱۱	-۱۵,۹	-۵,۵	۲,۲
صنعت				
۴,۵	-۰,۷	-۰,۵	-۴,۶	۱,۱
خدمات				
۹,۷	۳۱,۲	۴۱,۲	۳۴,۱	۲۷,۴
تورم				
۳,۵	۵,۹	۰,۹	-۰,۶	۰,۵
نسبت تراز جاری به تولید ناخالص داخلی				

 مدیریت ریسک و مطالعات اقتصادی

تهران. خیابان ولیعصر. خیابان امین کاج آبادی. شماره ۷۵
تلفن: ۰۲۱-۲۶۳۱۵۰۰۰-۵ نمایر: ۰۲۱-۲۶۳۱۴۹۹۹

ER@karafarinbank.ir | www.karafarinbank.ir